

RESPEKT
K PŘIROZENÝM PRÁVŮM
ČLOVĚKA

Financováno
Evropskou unií

Neviditelné děti

Implementační plán systému sběru dat o dětech
vězněných rodičů

Základní informace o projektu

- Název projektu:** Neviditelné děti: Implementační plán systému sběru dat o dětech vězněných rodičů
- Program:** Operační program Zaměstnanost plus
- Číslo výzvy:** 03_23_057
- Název výzvy:** Sociální inovace pro budoucnost
- Délka projektu:** 18 měsíců

Cíl projektu

➔ Cílem projektu je vytvořit komplexní **návrh** implementačního **plánu systému sběru dat, který zajistí dostupnost informací o počtu dětí vězněných rodičů** a o sociální struktuře této zranitelné skupiny.

Existenci takového systému předpokládá strategický dokument Úřadu vlády:

➔ **Děti uvězněných rodičů – Strategická doporučení pro práci s dětmi uvězněných rodičů a jejich rodiči v ČR, který byl přijat usnesením RVLP dne 1.7.2025.**

Strategická doporučení

První komplexní systémový materiál týkající se dětí vězněných rodičů.

Výsledek činnosti pracovní skupiny z let 2022-2024 (zástupci ministerstev, VS ČR, Policie ČR, NNO)

▼ Doporučení v 7 zásadních oblastech:

- Zohlednění specifik rodičovství v trestním právu
- Zatčení rodiče a nástup do vězení
- Podpora dětí vězněných rodičů a jejich pečujících
- Podmínky kontaktu dítěte s vězněným rodičem
- Podpora uvězněného rodiče
- Personál pracující s uvězněnými rodiči
- Sběr dat

Strategická doporučení

Každá oblast obsahuje několik vizí, doporučení a příklady dobré praxe.

Oblasti důležité z hlediska projektu:

Zohlednění specifik rodičovství v trestním právu

- Všichni rodiče jsou podporováni ve své rodičovské roli ještě před odsouzením.
- Český právní řád odpovídá právům dětí vězněných rodičů.
- Odnětí svobody rodiče je vždy poslední možností.

Doporučení:

1. Vyhodnotit právní předpisy a strategické dokumenty a navrhnout.
2. Zdůraznit uvedené vize vzdělávání odborníků podílejících se na trestním řízení s rodiči.

Strategická doporučení

➔ Podpora dětí vězněných rodičů a jejich pečujících

- Dítě, jehož rodič se ocitne ve vězení, **není automaticky vedeno v evidenci OSPD.**
- Mezi orgány **neexistuje oznamovací povinnost** při nástupu rodiče do vězení.
- Nástup rodiče do vězení má potenciál **dítě traumatizovat a narušit vztah dítěte a rodiče.**

Vize:

1. Dítě uvězněného rodiče je podporováno tak, aby situace negativně neovlivňovala jeho zdraví a budoucí život.
2. Osoba pečující o dítě uvězněného rodiče je podporována tak, aby se o dítě mohla bez zbytečné zátěže postarat i po uvěznění rodiče.
3. Každému dítěti je poskytována podpora na základě jeho individuálních potřeb. Specifické potřeby zvláště zranitelných dětí jsou naplňovány.

Strategická doporučení

Sběr dat

Vize:

Ochrana a podpora práv uvězněných rodičů je založena na **relevantních datech** a analýzách.

▼ Doporučená opatření:

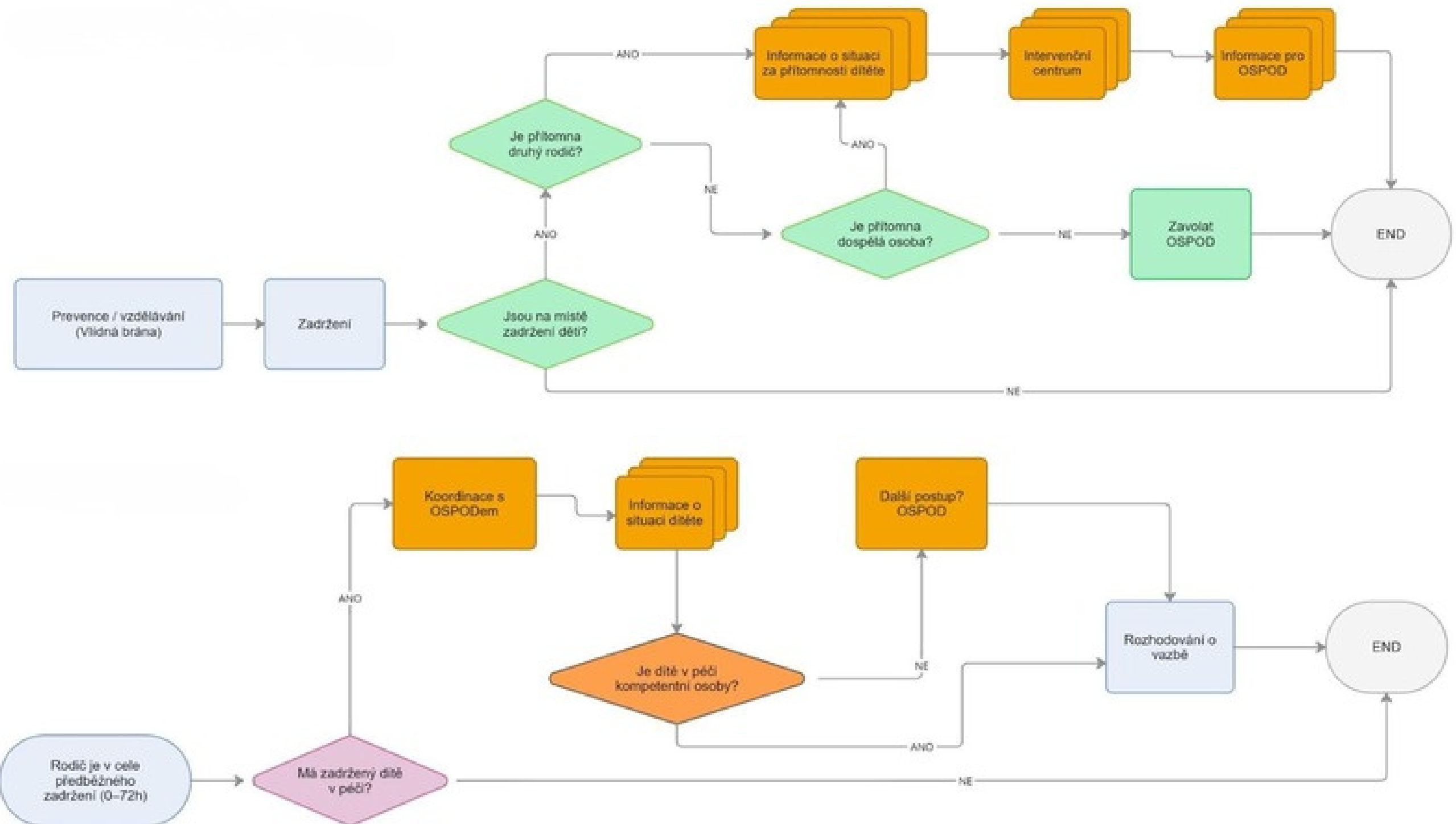
- 1. Pravidelně sbírat a analyzovat data rozčleněná dle relevantních kritérií, zejména počtu dětí uvězněných rodičů** (biologických i dalších dětí, které byly v jejich péči před uvězněním), věku dětí, jejich bydliště, speciálních potřeb, frekvence a formy kontaktu s rodičem, a případného umístění v náhradní péči včetně jejího typu. Součástí by měl být rovněž kvalitativní výzkum zaměřený na charakter a kvalitu vztahů mezi rodiči a dětmi a dopady věznění na děti.
- 2. Aktivně zapojovat děti, jejich uvězněné rodiče i pečující osoby do výzkumu.**

Omezení osobní svobody rodiče

Zadržení/Zatčení

Okamžik největší:

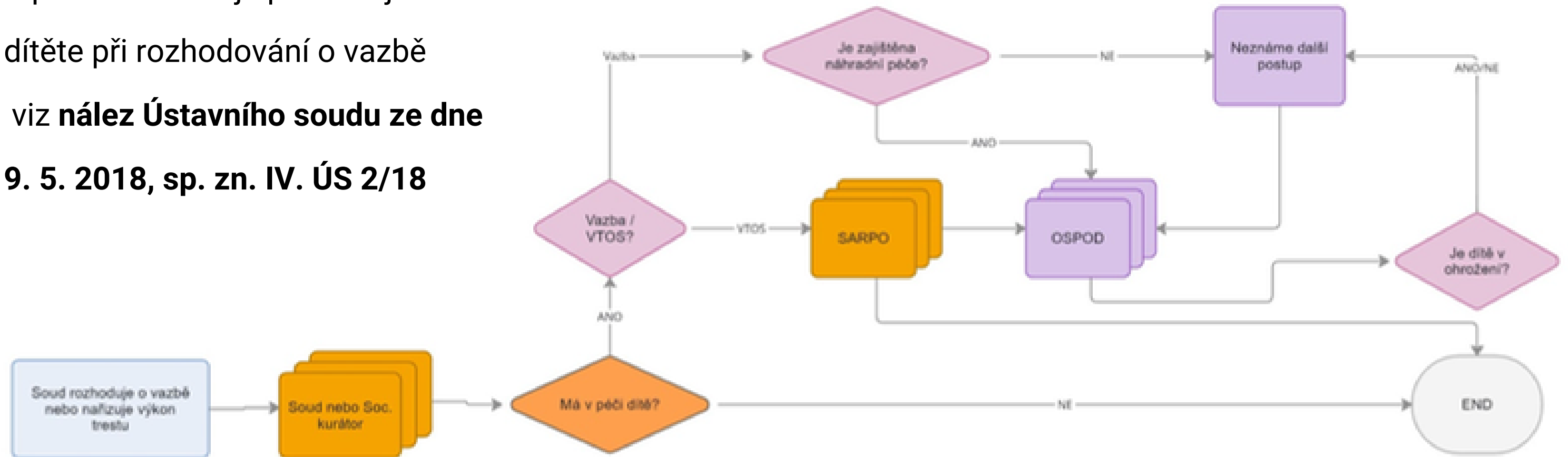
- změny
- nejistoty
- traumatizace

Omezení osobní svobody rodiče

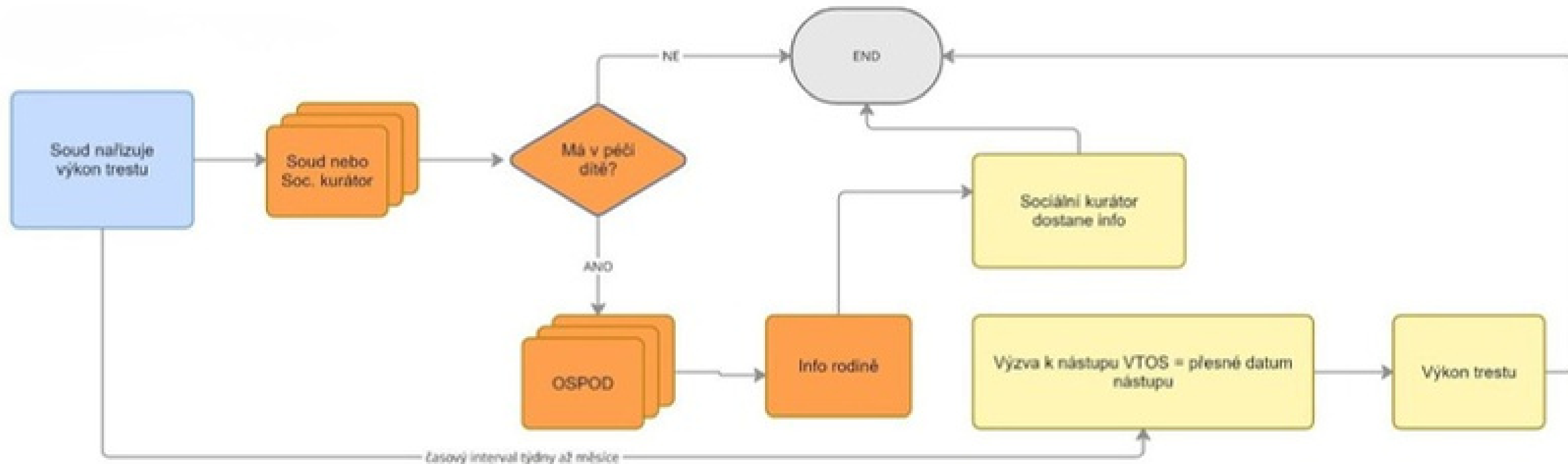
Zadržení/Zatčení – Vzetí do vazby

K posuzování nejlepšího zájmu
dítěte při rozhodování o vazbě
viz **nález Ústavního soudu ze dne
9. 5. 2018, sp. zn. IV. ÚS 2/18**

Omezení osobní svobody rodiče

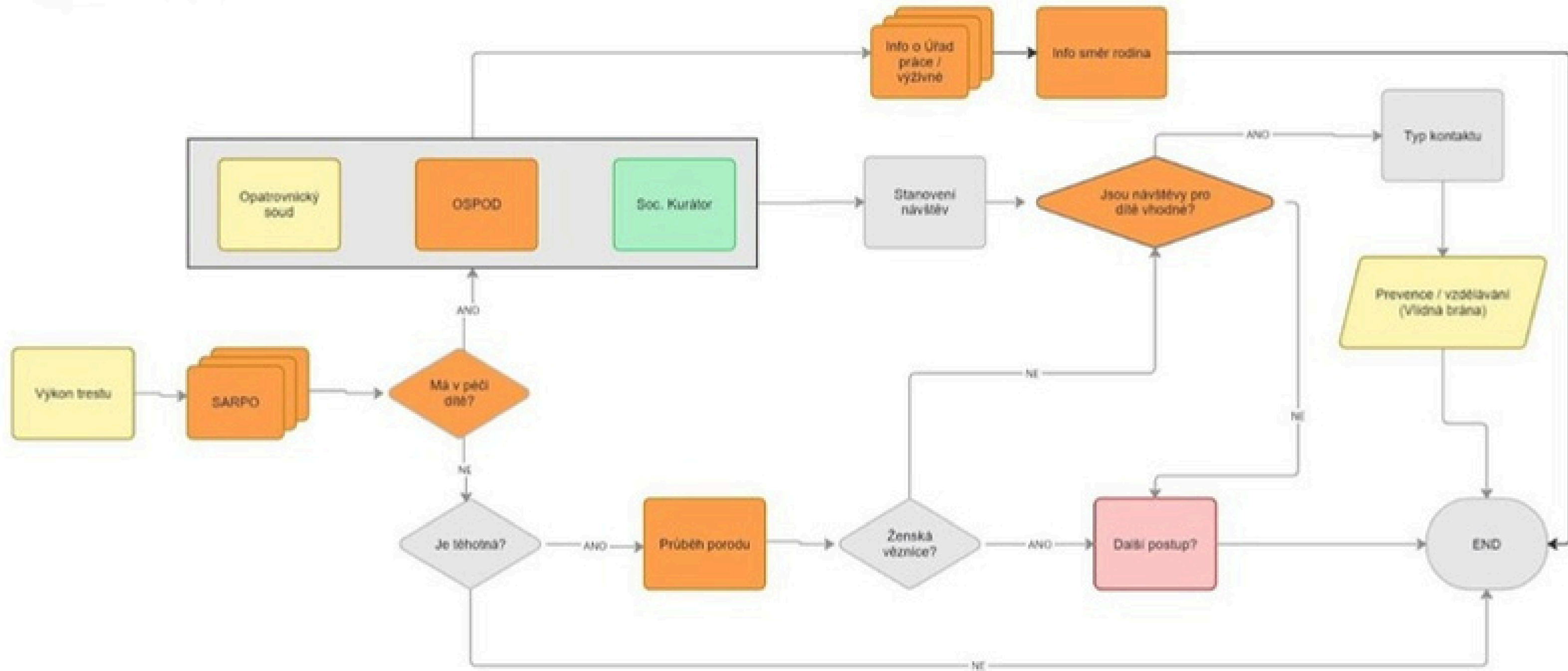
Zadržení/Zatčení – Vzetí do vazby – Pravomocné uložení nepodmíněného trestu

K posuzování nejlepšího zájmu dítěte při ukládání trestu
viz **nález Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17**

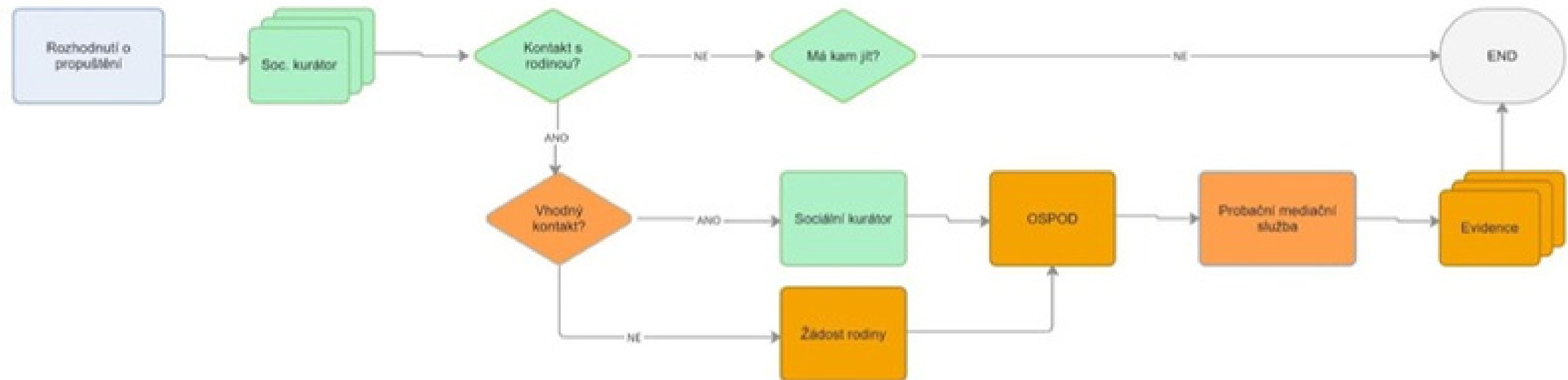
Omezení osobní svobody rodiče

- Zadržení/Zatčení – Vzetí do vazby – Právomocné uložení nepodmíněného trestu
- Výkon trestu odnětí svobody.

Omezení osobní svobody rodiče

- Zadržení/Zatčení – Vzetí do vazby – Právomocné uložení nepodmíněného trestu
- Výkon trestu odnětí svobody – Propuštění z VTOS

Možnosti podpory dětí vězněných rodičů

➔ Funkce orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPPOD):

- Chrání zájmy dětí.
- Dohlíží na dodržování jejich práv.
- Disponuje nástroji a oprávněními na jejich ochranu.

➔ Nástroje OSPPOD:

- **Vyhodnocuje aktuální situaci** dítěte a jeho rodiny.
- Pokud je dítě vyhodnoceno jako tzv. ohrožené (§ 6 zákona č. 359/1999 Sb.), **sestavuje IPOD a hledá vhodná řešení** situace dítěte.
- **Zjišťuje názor dítěte** - v rodině i v zařízení pro výkon ústavní výchovy.
- V zákonem stanovených případech a v případě potřeby **svolává případové konference**.
- Má oprávnění **navrhovat ochranná opatření** dítěte soudu.
- **Motivuje ke komunikaci** rodiče, pečující osoby a další zainteresované subjekty.
- V případě potřeby **koordinuje** tuto komunikaci.

Možnosti podpory dětí vězněných rodičů

↑ Jak se OSPOD dozví, že v rodině došlo k uvěznění rodiče?

Náhodně, a to nejčastěji:

1. **od samotného rodiče** nebo rodiny,
2. **v rámci vlastní činnosti**, pokud rodinu eviduje a dlouhodobě s ní pracuje,
3. **od jiných orgánů**, např. Policie ČR při zatčení rodiče nebo na úkonech spojených s jeho uvězněním,
4. na základě hlášení dle **§ 7 ZSPOD** nebo **§ 10 odst. 4 ZSPOD**.

↓ Odkud se to nedozví, ale mohl by:

- **Vězeňská služba** disponuje informací, že odsouzený má děti (neověřenou), nicméně ji **žádný zákonný prostředek neopravňuje hlásit OSPOD** skutečnost, že byl uvězněn či vzat do vazby člověk, který je zároveň rodičem nezletilého dítěte.
- **Sociální pracovník** na obci rovněž disponuje touto informací, **není zákonně vázán k hlášení** každého uvězněného rodiče OSPOD.

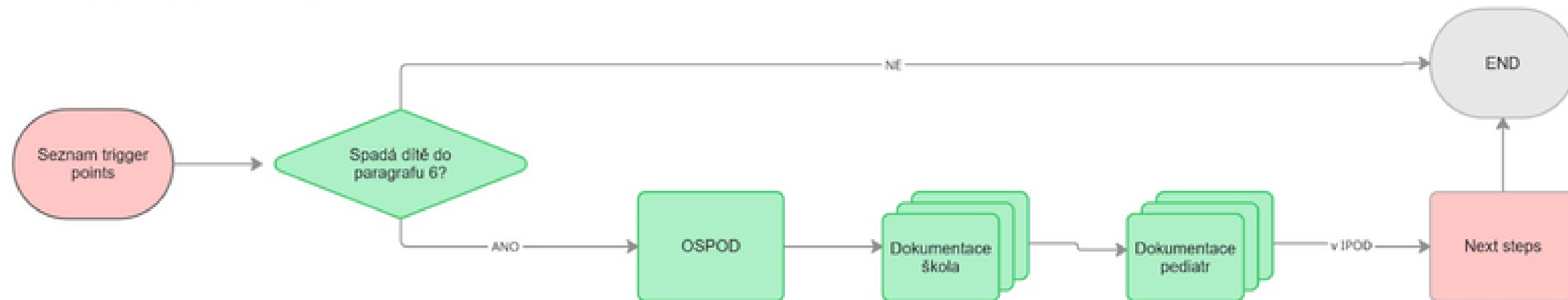
Možnosti podpory dětí vězněných rodičů

Klíčová zjištění v rámci dosavadního mapování:

- ➔ OSPOD:
 - **není včas** (nebo vůbec) **informován** o zadržení nebo nástupu rodiče do VTOS,
 - vstupuje do situace **až ve chvíli akutního ohrožení dítěte**,
 - nezískává informace o druhu vazby nebo rizicích pro dítě,
 - potýká se s **neexistencí systému prevence ohrožení**.
- ➔ OSPOD označuje jako problematické:
 - **absence jednotné evidence dětí vězněných rodičů**,
 - chybějící automatické/**systemové sdílení informací** – předání od soudu, policie, vězeňské služby
 - **nepravidelnou komunikaci** mezi institucemi a **omezenou multidisciplinární spoluprací**,
 - komplikace při **nočních zadrženích rodičů**,
 - **omezené možnosti preventivní práce**.

Možnosti podpory dětí vězněných rodičů

Dobrá praxe OSPOD:

OSPOD využívá:

- spolupráci se školami,
- případové konference,
- online kontakt s rodičem ve věznici,
- podporu psychologů a terapeutů,
- spolupráci s neziskovými organizacemi,
- individuální přístup podle potřeb dítěte.

Možnosti podpory dětí vězněných rodičů

➔ Role neziskových organizací (NNO):

- **Pomáhají rodinám** zvládat náročnou situaci prostřednictvím sociální a psychologické podpory a poradenství.
- **Podporují komunikaci** rodiny s vězněným rodičem, pokud je to vhodné.

▼ Podněty NNO:

- Upozorňují na nutnost sdílení informací mezi institucemi.
- Považují za důležité přesné informace o ukončení výkonu trestu, díky nim je možné připravit rodinu na návrat odsouzeného do domácího prostředí.
- Zdůrazňují důležitost spolupráce s OSPD.

Možnosti podpory dětí vězněných rodičů

▼ Doporučení pracovníků OSPOD:

- **automatické informování OSPOD:**
 - při zadržení rodiče,
 - při nástupu a výstupu rodiče VTOS,
 - při změnách ve vazbě,
- vytvoření **krátkodobé evidence** dítěte,
- **individuální vyhodnocování** ohrožení dítěte,
- **efektivnější meziresortní spolupráci,**
- posílení **preventivních služeb** pro rodiny.

▼ OSPOD opakovaně zdůrazňuje:

- dítě **nesmí být automaticky považováno za ohrožené** pouze kvůli uvěznění rodiče,
- každá situace musí být **posuzována individuálně,**
- zásadní je **bezpečí dítěte** a stabilita pečující osoby.

Škola jako první místo, které může vidět problém

- ➔ Role a možnosti školy vůči dítěti vězněného rodiče:
- Škola může být **nejstabilnější prostředí v životě dítěte** v komplikované rodinné situaci.
 - Problém nebývá vidět přímo: objevuje se přes **chování, docházku, výkon, vztahy**.
 - Dítě může nést **stigma, stud, strach z odhalení**.
 - Dítě může složitě řešit **rozpor mezi vlastními potřebami a loajalitou k rodiči**.
 - Bez **včasné informace** a dobře připraveného učitele nebo školního psychologa škola reaguje až na důsledky a tedy zákonitě pozdě.

Co potřebuje dítě ve škole

- **Bezpečný dospělý ve škole**
 - Třídní učitel, školní psycholog, metodik prevence nebo výchovný poradce.
- **Důvěrnost a citlivá komunikace**
 - Nevyptávat se před třídou, nešířit informaci ve sborovně, nenechat dítě nést problém nebo ostudu rodiče.
- **Flexibilita v učení a docházce**
 - Zhoršení výkonu nemusí být lenost, ale reakce na krizi, ztrátu rodiče, změnu péče, stěhování, soudy, návštěvy věznice.
- **Ochrana před šikanou a stigmatem**
 - Konání a chování dítěte nesmí posuzováno z hlediska přečinu rodiče.
- **Podpora kontaktu s rodičem, pokud je to v zájmu dítěte**
 - Včetně citlivého zacházení s tématy rodiny, svátků, Dne matek/otců, slohových prací typu “moje rodina”.

Co potřebuje škola, aby mohla pomoci

- **Vymezení rolí:**

škola / OSPOD / školské poradenské zařízení / neziskové služby / věznice

- Jasný metodický postup pro školy: **co dělat, když víme nebo tušíme, že rodič je ve výkonu trestu.**
- **Bezpečné sdílení nezbytných informací**, vždy s ohledem na nejlepší zájem dítěte.
- **Vzdělávání pedagogů** v oblastech: trauma, stigma, loajalita dítěte, práce s třídním kolektivem.
- Dostupný kontakt na **podpůrné služby** pro dítě i pečující osobu.
- Funkční **spolupráci s dotčenými institucemi** (zejména OSPOD).

Rizika preventivního předávání informací škole I.

➔ Stigmatizace dítěte

Dítě může být vnímáno jako „rizikové“, „problémové“ nebo „dítě vězněného rodiče“ místo jako žák v náročné životní situaci.

➔ Únik citlivé informace

Informace se může rozšířit mimo nezbytný okruh osob: sborovna, třídní kolektiv, školní systém, neformální komunikace mezi zaměstnanci.

➔ Riziko nesprávné reakce školy

Bez metodiky může škola reagovat přehnaně, nejednotně nebo necitlivě: zvýšeným dohledem, zbytečným oznamováním, nevhodnými otázkami nebo naopak ignorováním situace.

Rizika preventivního předávání informací škole II.

➔ Nejasný účel sdílení

Škola musí vědět nejen že rodič nastoupil do VTOS, ale hlavně proč informaci dostává a co s ní má bezpečně dělat.

➔ GDPR a zákonný rámec

Informace o výkonu trestu rodiče se dotýká údajů o trestních věcech. GDPR u těchto údajů vyžaduje zvláštní právní základ, kontrolu veřejné moci nebo zákonné oprávnění s odpovídajícími zárukami. Zároveň platí zásady minimalizace údajů, omezení účelu a přiměřenosti – tedy sdílet jen to, co je nezbytné pro konkrétní podporu dítěte.

➔ Zásah do soukromí dítěte a rodiny

Dítě nemusí chtít, aby škola informaci měla. Zvláště citlivé je to u starších dětí, ve třídních kolektivech a v malých obcích.

Závěr

Aby děti vězněných rodičů nezůstávaly dál „neviditelné“, jsou nutné:

INFORMACE - SPOLUPRÁCE - KOORDINACE

Díky tomu se k dětem dostane:

PODPORA - POMOC - PREVENCE

Kontakty

Zuzana Freitas Lopesová

manažerka projektu

freitas@helcom.cz

tel. 776 278 860

František Matula

kontakt pro oblast vězeňství

matula@helcom.cz

tel. 739 371 472

Děkujeme za pozornost!